

Lars Lagergren

Ungdomar och riktig kultur – en fråga om kvalitet

DENNA ESSÄ DISKUTERAR förhållandet vuxna–kultur–ungdomar. Vi vuxna representeras av främst forskare och aktörer på de delar av kulturens fält som rymmer mer eller mindre professionellt finansiering, utövande, produktion och framförande av konst, teater, film, musik, dans och litteratur, etc. Jag kommer här att vårdslöst ge dessa delfält samlingsnamnet *de kvalitetsberoende konstarternas fält*. Båda vuxengrupperna kategoriserar ungdomarna, fast med olika utgångspunkt och avsikt. I berättelsen finns även en tredje grupp vuxna, nämligen de som har att i uppgift att utföra samhällets uppdrag att stötta ungdomar på deras väg mot vuxenlivet. Essäns syfte är att problematisera vår vuxna syn på ungdomar genom ett par ”kulturglasögon”.

Tänk så mycket vi vet om ungdomar och deras levda subkulturer. Sedan 1970-talet har vi lärt oss förstå raggare, mods, punkare, mc-knuttar, garageband och rappare. Vi har fått tränga in i förortsungdomens värld och de idrottande ungdomarnas vardag liksom i den värld som finns i periferin utanför storstaden eller fritidsgården. Förvisso är ungdomarna vi möter i regel av manligt kön och mer eller mindre struliga, men likväl har vi fått en välgrundad förståelse för svenska ungdomar. Etnisk mångfald och genus som perspektiv finns representerat i laga ordning och underifrånperspektivet är djupt rotat. Forskningen månar om våra uppväxande släkten och ska så göra. Speciellt månar vi om den musik som skapas av de unga. Just detta fokus på ung musik och ungt musikskapande följer som en röd tråd. Vi förstår ungdomen genom deras musik. Ibland kommer jag på mig själv med att undra om jag själv kan förstås genom min musik och mitt musikskapande? Ja, kanske, åtminstone till en del. Troligen utgör det en förklaring till mitt intresse för ungdomars liv och leverne. För den musik som är min är ungdomens musik. Eller rättare sagt, den var ungdomens musik när jag var ung och jag blev i detta hänseende inte äldre. Jag forskar således om ungdomar och utvecklar en medkännande förståelse för dem, ty jag har själv varit ung en gång, håhåjaja.

Parallellt med forskningen om ungdomskulturer har det hela tiden funnits forskning med pedagogiska ambitioner som var och är ämnad att leda till någon slags verksamhet som är ämnad *för* ungdomar. Antingen handlar det om att ungdomar ska förstå sig själva eller att beskriva brister i vuxenvärldens fostran av barn och ungdomar. I synnerhet idrotten fick sig tidigt en släng av slev och diskussionen kring selektering och åsidosättande av barns rättigheter är fortfarande livaktig. Andra områden som studeras är skolan, men även den öppna fritidsverksamheten, förkroppsligad genom dess signaturverksamhet, fritidsgården. Fritidsgårdsforskningen har visat sig hållbar över tid, det är fortfarande ”på gården” som ungdomar räddas, fostras och utvecklas. Forskningsperspektivet är ungdomens, men även fritidsledaren synliggörs. De senare har sedan 1990-talsdepressionens dråpslag mot yrkeskåren med rätta antagit rollen av vuxenvärldens yttersta och av uppdragsgivarna negligerade utpost. Kultur är nu ett medel för sociala syften. Fritidsgårdens replokal får tempelstatus. Där räddas ungdomar, läs unga grabbar, på glid från undergång, men det är också här storhet föds och utvecklas. Vad hade det svenska rockundret varit utan fritidsgårdens replokal? Forskningen däremot inriktar sig mot metoder för att utveckla ungdomens sociala och demokratiska kompetenser. Det goda ska främjas och det onda ska motverkas genom förebyggande verksamhet värdegrunder, förhållningssätt och explicita metoder ute bland ungdomarna. Forskningen intar en moralisk oantastlig position till ungdomens fromma. Vi forskar således för våra ungdomar.

Så långt sträcker sig den kulturanknutna ungdomsforskningen, den grundforskningsinriktade om ungdomar och den tillämpade forskning för ungdomarna. Frågan är om det finns någon forskning kring vad som produceras *av* eller *med* ungdomar? En forskning som erkänner ett kulturellt värde hos produkterna annat än de som rymts inom de etablerade ungdomskulturerna. Är en sådan forskning ens möjlig? Tål dessa produkter en kvalitetsgranskning i enlighet med gällande normer och värderingar på de kvalitetsberoende konstarternas fält? Givetvis inte. Kvalitetsgranskningen, det vill säga distinktionsprocessernas ultimata verktyg – det faltets aktörer kämpare om att behärska – får inte besudlas. Det som produceras av och med ungdomar kan och får inte bedömas i termer av eller tilldelas något som helst kvalitativt kulturellt värde. Sannolikt måste det också vara så om inte fältet ska upplösas, men det får konsekvenser. De kvalitetsberoende konstarterna begränsas till att utgöra medel och att ge oss ett antal metoder i vårt arbete för och med våra ungdomar. Det blir kultur på låtsas, vilket inte säger något om värdet av aktiviteten i sig. Här erbjuds ingen

genväg in till en position på de kvalitetsberoende konstarnas fält. Inträdet måste ske i enlighet med gängse regler – upptäckt och introducerad av aktör med godkänd position på fältet, dvs. som innehar den erkända rätten att kunna avgöra vad som är god kvalitet och vad som inte är det inom det aktuella del-fältet. Processens viktighet tydliggörs på bästa sändningstid i flera TV-kanaler i programserier som t.ex. Idol. Inte förrän ett antal nåsögon passerats kan ungdomen behandlas med den respekt som är förbehållen likar.

De vardagliga kulturaktiviteter som genomförs för och med ungdomar innehåller däremot sällan vägar in i fältet. En konsekvens är att alla dessa kulturella aktiviteter bara kan vara bra för något annat, vanligen för att utveckla, integrera, fostra eller kanske bilda ungdomarna. Kulturella aktiviteter är således av pedagogisk karaktär, främst skapade för ungdomar. I vad mån de faktiskt har de avsedda effekterna eller inte och i så fall i vilken utsträckning är omöjligt att avgöra. Att i detta fall vända sig mot idrotten för tips och stöd när det gäller fostran till goda och sunda vanor (vilket idrotten påstås göra) förefaller inte heller givande, då de verksamheter som svensk föreningsidrott för barn och unga ägnar sig åt inte är det samma som vuxna anser ha påverkat dem att bli fysiskt aktiva genom livet. Om kulturen, t.ex. i form av Kulturskolan, följer idrottsrörelsens exempel får vi ett försvinnande litet gäng goda utövare av kvalitetsberoende konstarter och ett mycket stort antal vuxna icke-utövare. Alla deltagare bär kanske genom sina erfarenheter med sig något gott och viktigt ut i livet. Vad är svårt att säga.

All offentlig verksamhet för ungdomar har under de senaste decennierna utsatts för allt häftigare attacker från det onda föräldra- och far/morföräldrage-generationernas ungdomar skulle skyddas från, nämligen de kommersiella krafterna. Ungdomarna är ofta först med det senaste och därmed en högintressant konsumentgrupp av egen kraft. I dagens nyliberala konsumtionssamhälle där allt är utbytbar och kan ställas mot något annat, undermineras därför den självklara moraliska rätten hos vuxna att veta vad som är rätt och bäst. I samhälle där offentlig verksamheter ska vara kostnadseffektiva, målstyrda och kvalitets-säkrade händer det ibland att ungdomar själva får ta ansvar i förverkligandet av idéer. Dessa idéer innefattar nästan uteslutande någon form av kvalitetsberoende konstform. Sättet på vilket de kan förverkligas har många namn, varav ett är "En snabb slant". Ungdomen får helt enkelt ansöka om pengar, vanligen upp till 5 000 kr hämtade ur en kassa som fyllts ur kommunens skattemedel, för att genomföra ett publikt evenemang t.ex. en utställning eller konsert. Givetvis

får inte evenemanget på något sätt inkräkta på de kvalitetsberoende konsternas fält – kulturutövningen är i det hänseendet fortfarande på låtsas och behöver följaktligen inte kvalitetsbedömas, men aktiviteten kan faktiskt innebära både stärkande och lärande moment för ungdomen. Samhället visar respekt genom att ungdomen tillåts själv ansvara för förverkligandet den egna idén. I och med att de kvalitetsberoende konsternas fält då inte utmanas blir det faktiskt vinst varje gång ett projekt genomförs. Någon breddverksamhet för massorna är det ju inte tal om, men det är en mycket kostnadseffektiv verksamhet genomförd *av* ungdomar ofta *för* och *med* andra ungdomar som rimligen borde ha något att berätta för oss vuxna *om* dagens ungdom. Konst i alla dess former skapar aktivitet, samt engagerar och utvecklar individen, ung som gammal. Däri ligger de kvalitetsberoende konstarnas främsta och kanske enda säkra kvalité för landets ungdom. De fostrande, bildande och utvecklande momenten fungerar paradoxalt nog finfint om inte utfallet av någon endaste av alla aktiviteter genomförda av ungdomarna gör anspråk på att räknas in bland de verk, artefakter eller föreställningar som kan ge de inblandade en position på de kvalitetsberoende konstarnas fält. Det är alltså nyttigt både för individ och samhälle att skapa eller utföra konst och kultur på låtsas.